

Lausunto

05.05.2020

2091/2020

Asia: VN/10058/2020, STM053:00/2020

Lausuntopyyntö esityksestä kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönotosta Covid-19-epidemian hallinnan tueksi

Kysymykset

1. Muistiossa esitellään mobiilisovellus tukemaan tartuntatautien jäljitystyötä ja tartuntaketjujen katkaisemista. Onko tämä tarkoituksenmukainen tapa jäljittää tartuntaketjuja?

kyllä pääosin

Avoimet huomiot koskien kysymystä 1

Esityksessä kuvattu sovellus vaikuttaa ajatuksena käyttökelpoiselta ja nykyistä jäljitystyötä täydentävältä, ei kuitenkaan sitä korvaavalta.

Merkittävä varaus tarkoituksenmukaisuuteen liittyy sovelluksen käytön kattavuuteen: Jos kyse on vapaaehtoisesti, proaktiivisesti etukäteen ladattavasta älypuhelinsovelluksesta, kysymykseksi nousee, saadaanko vaadittava käyttäjämäärä kasaan, että sovelluksesta olisi tosiasiallisesti hyötyä. Koska sovelluksen käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen, sen käyttöaste ei nouse välttämättä esityksessä mainittuun 60 %. Vaikka näinkin moni lataisi sovelluksen itselleen, kaikki käyttäjät eivät jakaisi tietojaan todennäköisesti viranomaiselle.

On tärkeää pohtia kriittisesti kalliin mobiilisovellusratkaisun tehokkuutta. Tämä on erityisen tärkeää ottaen huomioon sovelluksen avulla kerätty hyvinkin sensitiivinen data. Kyse on apuvälineestä, jonka toimivuus edellyttää laajaa testausta. On huolellisesti arvioitava, voidaanko sovelluksella saavuttaa merkittäviä hyötyjä, vaikka käyttöaste jäisi selvästi esityksessä arvioitua matalammaksi.

Sovelluksen käyttöönotossa olisi panostettava viestintään, jotta se otettaisiin laajamittaisesti käyttöön ja sen avulla saavuttaisiin asetetut tavoitteet. Selvitystyön yhteydessä tulisi miettiä, millaisin keinoin ihmisiä voitaisiin kannustaa sovelluksen käyttöön. Henkilötietojen käsittelystä on aina kerrottava mahdollisimman läpinäkyvästi ja ymmärrettävästi kansalaisten luottamuksen takaamiseksi.

2. Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?

kyllä pääosin

Avoimet huomiot koskien kysymystä 2

Kyseessä on alustava, suppea esitys aiheesta, josta ei ole vielä tarpeeksi tietoa, eikä sovelluskehitystä ole käytännössä tehty. Vaikuttaisi siltä, että esityksessä on huomioitu Euroopan tietosuojaneuvoston ohje (4/2020). Nyt annetun esityksen perusteella on liian aikaista sanoa, onko siinä asianmukaisesti ja tarpeeksi kattavasti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat.

Sovelluksen käyttö on vapaaehtoista ja perustuu käyttäjän suostumukseen. Henkilötietojen käsittelyperusteena on kuitenkin lainsäädäntö. Tässä on huomioitu suostumukseen liittyvä riski. GDPR:n mukaan (7 artiklan 43 alakohta) viranomaistoiminnassa henkilötietojen käsittelyn ei tulisi perustua suostumukseen, sillä tällöin rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn välillä vallitsee mahdollisesti epäsuhta.

Ennen sovelluksen mahdollista käyttöönottoa on toteutettava vaatimustenmukainen tietosuojan vaikutustenarviointi (35 artikla). Läpinäkyvyyden lisäämiseksi olisi aiheellista julkaista periaatteet, joilla vaikutustenarviointi toteutetaan.

Sovellukseen liittyviä tietoja tulisi säilytetään ainoastaan niin kauan kuin se on tarpeellista ja tiedon käyttö on rajattu tarkasti tiettyyn tarkoitukseen. On oleellista, että sovellus kerää ainoastaan tarpeelliset henkilötiedot, jolloin noudatetaan ns. minimointiperiaatetta. Lisäksi käyttäjien informointiin henkilötietojen käsittelyn periaatteista tulee mahdollisessa käyttöönotossa panostaa. Samalla on tärkeää, että käyttäjiä informoidaan bluetooth-tekniikan puutteista.

3. Onko muistiossa tunnistetut lainsäädäntömuutokset riittävät?

ei kantaa

Avoimet huomiot koskien kysymystä 3

Koska lainsäädäntöehdotusta ei ole vielä tehty, on mahdotonta arvioida, ovatko valmistelutyössä tunnistetut lainsäädäntömuutokset riittäviä. Esityksessä on esimerkiksi hyvin lyhyesti mainittu alaikäisten henkilöiden asema, mutta tätä ei ole enempää tarkasteltu.

4. Mahdolliset yksilöidyt säädösmuutosehdotukset

-

5. Mitä hyötyjä arvioitte sovelluksella olevan ja mille tahoille?

Sovelluksen hyötynä voitaisiin pitää sitä, että yksilö saa ajantasaista viranomaisohjeistusta, jonka perusteella hän voi harkita toimintaansa.

Sovelluksesta voisi mahdollisesti olla jäljitystyötä tekeville hyötyä täydentävänä selvityskkeinona, mutta se ei korvaa muuta selvitystyötä.

6. Millaisia riskejä valmisteluun tai sovelluksen käyttöön voi kohdistua?

Koska sovelluksen käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen, sen käyttöaste ei nouse välttämättä esityksessä mainittuun 60 %. Vaikka näinkin moni lataisi sovelluksen itselleen, kaikki käyttäjät eivät jakaisi tietojaan todennäköisesti viranomaiselle.

Bluetooth-tekniikkaan liittyy myös epävarmuutta. Ilmeisesti yhteys kahden puhelimen välillä toimii vain muutaman metrin tarkkuudella. Bluetooth -tekniikkaan perustuva jäljitys ei ole täysin luotettavaa. Virheellistä tietoa syntyy esimerkiksi tilanteissa, joissa puhelinta käyttää on muu kuin sen ilmoitettu omistaja tai henkilöiden välissä on seinä tai muu este.

Merkittävä riski on, että sovelluksen antama tieto olisi ainoa selvitys sovelluksen käyttäjistä, jota käytettäisiin tartunnan jäljitykseen ja jonka perusteella karanteenipäätökset tehtäisiin.

Jos epidemioista tulee ns. ”uusi normaali”, on riskinä, että sovelluksen käytöstä tulee jatkuvaa.

Eettisenä kysymyksenä esiin nousee kysymys siitä, mitä lieveilmiöitä sovellus aiheuttaa. Vaikka sovelluksessa olisi teknisesti huomioitu tietosuojavaatimukset ja käyttö olisi läpinäkyvää ja perustuisi vapaaehtoisuuteen. On mahdollista, että sovelluksen käyttöä ryhdytään vaatimaan esimerkiksi yksityisissä palveluissa, joihin sovellusta ei ole tarkoitettu. Koska tällaisia vaikutuksia on mahdoton täysin ennakoida, sovelluksen käytön odotettavissa olevan hyödyn pitäisi olla riittävän suuri ennen kuin sovellusta otetaan käyttöön.

Riskinä on nähtävä myös, että on mahdollista, että sovellusta koskevat tietojensaantioikeudet eivät vastaa viranomaisten välisiä tehtäviä tartuntojen seurannassa ja jäljityksessä, erityisesti kunnan ja sairaanhoitopiirin välillä.

Sovellus voi asettaa kansalaiset eriarvoiseen asemaan, sillä kaikilla ei ole mahdollisuutta älypuhelimien hankintaan ja käyttöön.

7. Muut huomiot muistiosta ja liitteestä. Voit esittää myös näkemyksiä jäljitysprosessissa tarvittavaan tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehitykseen.

-

Yli-Koski Elina
Espoon kaupunki